

Verder na Glasgow, COP26

Pleidooi voor echte en eerlijke prijzen in landbouw en voedsel, en voor een carbon takeback obligation

1. Inleiding

Op de COP26 in Glasgow is een serie [afspraken](#) gemaakt, een belangrijke vraag is die naar de uitwerking gerelateerd aan Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Ter voorbereiding van het Rondetafelgesprek 23 februari 2022 geef ik graag twee wezenlijke punten mee: een op het gebied van landbouw en voedsel, en een op het gebied van CO₂ uit de vooralsnog niet vermijdbare inzet van fossiele brandstoffen/grondstoffen. Beide punten komen in het COP26 Glasgow Climate Pact maar beperkt aan bod:

1. Echte en eerlijke prijzen in het landbouw- en voedselsysteem
2. Producentenverantwoordelijkheid voor (fossiele) koolwaterstoffen.

2. Op weg naar echte en eerlijke prijzen in het landbouw- en voedselsysteem

Nederland is een grote mondiale speler in het landbouw- en voedselsysteem, waaraan omvangrijke import- en exportstromen gerelateerd zijn. Het landbouw- en voedselsysteem is volgens o.a. UNEP de belangrijkste *driver* achter de wereldwijde biodiversiteitsverliezen, en van ongeveer een kwart van de klimaatemissies. Ook het omgekeerde kan: bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit en aan (blijvende) vastlegging van CO₂, als die praktijken financieel worden beloond, waar nu vooral intensivering en productiegroei worden beloond.

Deze en dergelijke externe effecten zijn niet in de prijzen hier en nu verwerkt. Dat zal ook niet van de ene dag op de andere dag wél lukken, maar een start met zo'n proces kan wel gemaakt worden. Met name door een grondige analyse te maken de financiële en fiscale incentives in het landbouw- en voedselsysteem van grondstoffen tot producten en de wijze waarop deze tot externe effecten aanleiding geven. Dat kan een basis zijn om te bekijken hoe deze incentives verlegd kunnen worden zodat alle spelers in de keten vermindering van de koolstofuitstoot en behoud van biodiversiteit beloond zien.

3. Producentenverantwoordelijkheid koolstof: carbon takeback obligation

Ook in een transitieperiode naar netto nul uitstoot van broeikasgassen, en ook bij de snelle reductie van uitstoot die nodig is om binnen het carbon budget te blijven dat bij maximaal 2 of zelfs 1,5 graad opwarming hoort, zal toch nog inzet van fossiele brandstoffen resteren om de mondiale energievraag te dekken. Dat blijkt uit vele energiescenario's die maximaal 1,5 of 2 graden als doel realiseren. De afgelopen 2 jaar hebben De Gemeynt, Margriet Kuijper Consultancy en Royal Haskoning-DHV in samenspraak met een grote groep stakeholders gewerkt aan het idee van een carbon takeback obligation ([CTBO](#)) om te regelen dat de ook bij een maximaal transitietempo niet-vermijdbare inzet van fossiel CO₂-emissievrij wordt.

In de huidige systematiek vindt sturing (regelgeving, heffingen, emissiehandel) plaats op *emissies*, maar dit werkt met name voor zogeheten scope-3-emissies die niet onder het emissiehandelssysteem vallen maar beperkt en gebrekkig. Op het *aanbod* van fossiel wordt niet gestuurd: bij de winning van nieuwe voorraden of import van fossiele brandstoffen van buiten Nederland en de EU wordt geen rekening gehouden met de emissies die deze brandstoffen later bij verbranding veroorzaken. Terwijl datgene dat gewonnen wordt uiteindelijk via verbranding in de

vorm van CO₂ in de atmosfeer eindigt. Onder meer het IEA wijst erop dat geen nieuwe voorraden meer gezocht en gewonnen (en gebruikt) zouden mogen worden willen we de opwarming tot 1,5 of maximaal 2 graden beperken, maar wereldwijd lijkt het vooralsnog niet goed denkbaar afspraken te maken over welke voorraden dan wel en welke niet gewonnen zouden mogen worden. Mede daarom ook wordt in de wetenschap en in het Glasgow-pact onderscheid gemaakt tussen fossiele voorraden en 'unabated carbon'. Uit de Glasgow-verklaring: "*We will end new direct public support for the international unabated fossil fuel energy sector by the end of 2022*". De verklaring laat dus nadrukkelijk ruimte voor 'abated fossil energy' (m.a.w. met CO₂-afvang en -opslag, CCS).

Een realiseerbaar alternatief in deze lijn lijkt dan ook de carbon takeback obligation te zijn. Dat is een vorm van producentenverantwoordelijkheid voor nieuw op de markt te brengen volumina fossiele brandstoffen zoals gas, die regelt dat toelating van die volumina op de markt gekoppeld is aan een vooraf vast te leggen hoeveelheid CO₂-afvang en opslag die gecontracteerd moet zijn. Net zoals een producentenverantwoordelijkheid voor bijvoorbeeld witgoed regelt dat een apparaat milieuvriendelijk wordt verwijderd. De 'verwijderingsbijdrage' wordt bij de producent of importeur gelegd.

We hebben dit systeem voor gas al verregaand uitgedacht, maar het zou ook op bijvoorbeeld olie en kolen kunnen worden toegepast. Er kan met een lage percentuele verplichting worden begonnen om het systeem aan de praat te krijgen met kosten en behoud van concurrentiepositie, in samenwerking met andere landen kunnen hogere percentages CCS worden gevraagd omdat de meerkosten dan kunnen worden doorberekend.

CBTO is een oplossing voor met name scope-3-emissies waarover veel discussie is, en die ook in klimaatrechtszaken over de verantwoordelijkheid van bedrijven sterk in beeld zijn.

In de breed samengestelde klankbordgroep met bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennispartijen en de (rijks)overheid blijkt een groeiende support voor dit instrument, omdat het de verantwoordelijkheid en rekening voor het 'ontkolen' van fossiele brandstoffen bij de producenten en importeurs legt, en de CO₂-uitstoot van fossiel kan reduceren zolang dat in de transitieperiode nog gebruikt wordt. De CTBO is daarmee een 'CO₂-verzekering' voor de periode dat verbeteringen van de energie-efficiency en de overgang naar hernieuwbare energiebronnen nog onvoldoende snel gaan voor het halen van de 1,5-doelstelling. Als de transitie wel sneller verloopt kan het voorgeschreven CO₂-afvang- en opslag-percentages hetzij worden verminderd, hetzij worden benut om negatieve emissies af te dwingen als die nodig blijken te zijn (= netto-verwijdering van CO₂ uit de atmosfeer). Er is nu nog geen instrumentarium voorhanden om bij latere noodzaak negatieve emissies af te dwingen, een CTBO biedt dan soelaas. Voorts schept een CBTO ruimte voor ontwikkelingslanden die gasvoorraden zouden willen exploiteren, denk aan Mozambique, die dat 'unabated' niet zouden kunnen gezien het carbon budget maar 'abated' mogelijk wel. Nederlandse kennis en kunde is hierbij inzetbaar.

Bij de uitwerking van de CTBO werken we samen met groepen in o.a. de UK, Noorwegen en de VS. Idealiter wordt het instrument verder ontwikkeld en ingezet met een groep gelijkgezinde landen. Nederlandse klimaatdiplomatie is wenselijk om zo'n internationale coalitie te smeden om CBTO verder mogelijk te maken, en ruimte te scheppen voor hogere percentages CCS.

Jan Paul van Soest

Partner, [De Gemeeynt](#), en o.a. lid Het Groene Brein, kwartiermaker Transitiecoalitie Voedsel/true price janpaul.vansoest@gemeynt.nl